

Bc. Martin Lacina: Areál Starého hradu Košumberka a rekonstrukční práce Družstva na záchranu hradu Košumberka v letech 1922–1924.

Diplomová práce. Filozofická fakulta. Universita Pardubice. Pardubice 2021.

Posudek oponenta.

Obsah: 1. Úvod (s. 1); 2. Cíle práce a metoda zpracování (s. 1-5); 3. Dějiny bádání (s. 5-10); 4. Poloha hradu (s. 11-12); 5. Přírodní podmínky (s. 12-13); 6. Dějiny hradu Košumberka (s. 13-32); 7. Popis hradu (s. 32-43); 8. Stavební vývoj a podoba hradu (s. 43-47); 9. Záchrané práce DZHK v letech 1922–1924 a areál „starého hradu“ (s. 47-88); 10. Vznik, vývoj a základní analýza nálezového souboru ze „starého hradu“ (s. 88-95); 11. Popis technologických skupin keramiky (s. 95-106); 12. Analýza technologických skupin keramiky (s. 106-141); 13. Analýza zlomků kachlů (s. 141-143); 14. Architektonické články (s. 144); 15. Stavební keramika (s. 144-145); 16. Zlomky omítky a malty (s. 145-146); 17. Zlomky mazanice (s. 146); 18. Sklo (s. 146); 19. Zlomky kostí (s. 147); 20. Ostatní nalezené předměty (s. 147-148); 21. Shrnutí nálezového souboru (s. 148-152); 22. Záchrané práce v letech 1973-1977 a areál „starého hradu“ (s. 152-159); 23. Koncepce současné konzervace „starého hradu“ – vývoj do budoucna (s. 160-162); 24. Konzervace „starého hradu“ coby doklady vývoje památkové ochrany hradních zřícenin (s. 162-165); 25. Závěr (s. 165-167); 26. Summary (s. 167-169); 27. Seznam použité literatury a zdrojů (s. 169-174); Přílohy (s. 174-252). Součástí příloh je CD s elektronickou verzí diplomové práce a databází zpracovávaných nálezů.

Téma práce vyplývá z jejího názvu. Hrad Košumberk a jeho sbírka se v poslední době staly předmětem více publikací, ale vyhodnocení činnosti Družstva pro záchranu hradu Košumberka (dále jen Družstvo), které je pro práci s uvedenou sbírkou zásadní, zatím provedeno nebylo. Autor si vytknul čtyři základní okruhy, které s péčí o zříceninu Košumberka bezprostředně souvisí, a to: vznik a činnost Družstva pro záchranu hradu Košumberka, aktivity tohoto družstva zejména v letech 1922 až 1925, záchrané a rekonstrukční práce v letech 1973 až 1977 a vyhodnocení nálezového fondu, získaného v letech 1922 až 1924 v tzv. starém hradě. Autor přiblížil archivní prameny z více archivů, což umožnilo barvitě propojení informací o vzniku Družstva s údaji o aktivitách vedoucích k záchraným a rekonstrukčním pracem včetně nelehkých jednání s více subjekty.

Dějiny bádání přibližují poznávání vývoje a historie hradu včetně zjištění, že úroveň poznání získaná v letech 1922 až 1924 byla překonána až na počátku současného tisíciletí. Poněkud stranou zůstal osud hradu i sbírek na něm uložených mezi léty 1977 a 2008, což může souviset s faktem, že nedostatečná péče o hrad a sbírky nebyla nijak oficiálně dokumentována. Přiblížena je poloha hradu a přírodní podmínky. Geologický podklad je jednou popsán jako čedič, podruhé jako olivinický bazalt. Rozdílné údaje byly získány z citované literatury a naznačují pravděpodobně nejistotu na straně geologů. Lze nalézt i údaj, že se jedná o olivinický nefelinit (všechny zmíněné horniny, tj. čedič, bazalt a nefelinit jsou si velmi podobné). Podrobně jsou popsány dějiny hradu. Autor se jako první detailně zabývá inventářem hradu z roku 1623 a pokouší se údaje v něm obsažené ztotožnit se současnou situací. Přesvědčivě opravuje některá pozorování ze staršího pokusu z 20. let 20. století.

Vznik a činnost Družstva jsou detailně popsány pro období uvedené v názvu, ale autor se osudy této korporace a sbírek zabývá až do roku 1953. Užitečný je též podrobný popis hradu a ztotožnění jednotlivých částí a prostorů s údaji v dokumentech Družstva. Stavební vývoj hradu především jeho části „starý hrad“ není dosud jednoznačně určen, autor přibližuje všechny základní varianty. Určitější poznání může přinést pouze další archeologický výzkum.

Detailně jsou popsány aktivity spojené se stavebními úpravami zříceniny včetně všech záměrů a těžkostí, které tuto činnost provázely, zvláště problémy s finančním zajištěním. Stavební práce jako součást památkové péče o hrad byly v tehdejší době hodnoceny velmi pozitivně. Z popisu prací také vyplývá nadstandardní zájem o eventuální nálezy, které měly být a skutečně byly následně vystaveny na hradě. Nálezy byly na svou dobu relativně podrobně evidovány, pozdější informační ztráty vyplývají s neutěšených osudů sbírky po zániku Družstva. V tomto ohledu se nabízí srovnání s podobnými aktivitami na hradech Lichnice a Lipnice, při nichž bylo také získáno velké množství archeologických nálezů, ale převážně bez základní evidence nálezových okolností.

Popis a vyhodnocení aktivit Družstva zejména z let 1922 až 1924 je prvním jádrem práce. Druhým je analýza archeologického nálezového souboru, získaného ve „starém hradě“. Podrobně je popsán jeho rozsah a obtíže s identifikací některých jeho částí daných výše zmíněným zanedbáním péče o sbírku po roce 1953. Odůvodněně identifikuje 13 dílčích souborů, jejichž detailní analýza je následně provedena. Největší díl tvoří zlomky keramiky, která je vyhodnocena na základě technologických skupin metodikou užívanou pro archeologické nálezy keramiky z Chrudimska. Umožňuje tudíž dobré propojení s nálezy z jiných nalezišť a relativně přesné časové zařazení. Obdobně je přiblíženo dalších sedm kategorií nálezů včetně takových, jako jsou fragmenty malt a malovaných omítek nebo zlomky kostí. Nálezový soubor ukazuje, že jeho těžiště leží v období 16. – 17. století, tedy v době největšího vzestupu jeho majitelů a je v souladu se shora zmíněným inventářem z roku 1623.

Doplněn je popis záchranných prací z let 1973 až 1977, kdy dokumentace nepřináší tolik detailů jako pro období 1922 – 1924. V souvislosti s ním však byly získány první stratifikované nálezy. Nakonec přibližuje současné záměry s památkovou obnovou zříceniny. Pozoruhodný je fakt, že první přesný geodetický plán hradu byl pořízen až v roce 2019 (!). Srovnání postupů při rehabilitaci zříceniny z 20. let 20. století a dnes ukazuje na identické principy a pojetí záchranných prací. Rozdíl je v užití cementové malty (dnes se vylučuje) a betonu a konstatování o neblahých důsledcích zanedbané údržby, která provází nejen Košumberk.

Seznam literatury, archivních pramenů je obsáhlý a zahrnuje všechny relevantní tituly. Oceňuji též minimalistické užívání internetových zdrojů (jen mapy či geologické údaje). Práce je psána kultivovaným jazykem s minimem překlepů (nejednotnost při psaní „starý hrad“ a Starý hrad“). Grafy na s. 93 a 94 nemají dostatečně srozumitelný popis. Velmi dobrou kvalitu se všemi technickými náležitostmi mají obrazové přílohy.

Práce splnila sledované zadání a cíle. Shrnula obrovské množství informací z několika oborů, které jsou přehledně utříděny a detailně zpracovány a vyhodnoceny. Autor prokázal velmi dobrou úroveň práce s literaturou, archivními prameny i hmotnými nálezy. Prokázal též schopnost formulovat a zdůvodnit vlastní závěry.

Diplomovou práci Martina Laciny doporučuji k obhajobě.

Navrhuji klasifikaci „A“ (výborně).

Praha 16. 5. 2021

Jan Frolík